

Α' ΔΙΑΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΟ ΣΥΜΠΟΣΙΟ
(Κρήτη – Κολυμπάρι 8-10 Σεπτεμβρίου 1992)

Υ Π Ο
ἀρχιμ. ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ ΣΑΒΒΑΤΟΥ

Τὸν μῆνα Σεπτέμβριο τοῦ ἔτους 1992 πραγματοποιήθηκε στοὺς φιλόξενους καὶ σύγχρονους χώρους τῆς Ὁρθόδοξης Ἀκαδημίας Κρήτης, στὸ Κολυμπάρι, τὸ Α' Διαχριστιανικὸ Συμπόσιο, μὲ θέμα «Θεοπτία καὶ Προσευχή».

Κύριοι διοργανωτὲς τοῦ παρόντος ἦταν ἡ Θεολογικὴ Σχολὴ τοῦ Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης καὶ τὸ Ἴνστιτούτο Πνευματικότητας τοῦ Πανεπιστημίου «Ateneum Antonianum» τῆς Ρώμης, πραγματοποιήθηκε δὲ μὲ τὴν πρόνοια καὶ ὑποστήριξη τοῦ τάγματος τῶν Μοναχῶν Πατέρων Καπουκίικων τῆς Πάδοβας καὶ τῆς Ἑλλάδος.

Μὲ τὴν παρουσία τους τίμησαν τὸ παρὸν Συμπόσιο, ὁ Σεβασμ. Μητροπολίτης Κισσάμου καὶ Σελίνου κ. Εἰρηναῖος, ὁ Ρωμαιοκαθολικὸς Ἐπίσκοπος Σύρου, Κρήτης καὶ Θήρας κ. Φραγκίσκος Παπαμανώλης, ὁ Κοσμήτορας τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης κ. Ἀντώνιος Παπαδόπουλος, ὁ Πρόεδρος τοῦ Ἴνστιτούτου Πνευματικότητας τοῦ Ateneo Antonianum π. Luigi Padovese, καθηγητὴς Πατρολογίας καὶ πλήθος εἰδικῶν ἐπιστημόνων.

Μετὰ τὸν χαιρετισμὸ τῶν προαναφερθέντων προσωπικοτήτων καὶ τὸ καλωσόρισμα τοῦ ἐκπροσώπου τῆς Ὁρθοδόξου Ἀκαδημίας τῆς Κρήτης κ. Κωνσταντίνου Ζερβά, τὸν ἐναρκτήριο λόγο ἔλαβε ὁ Καθηγητὴς Πνευματικότητας εἰς τὸ Ateneum antonianum, Βυζαντινῆς καὶ Νεολληνικῆς Θεολογικῆς Σκέψης εἰς τὸ Παπικὸ Ἴνστιτούτο Ἀνατολικῶν Σπουδῶν τῆς Ρώμης π. Ἰωάννης Σπιτέρης, ὁ ὁποῖος ἔθεσε τὸ πλαίσιο τῆς σκέψης καὶ τοῦ προβληματισμοῦ τοῦ παρόντος Συμποσίου.

Αὐτὸ τὸ ὁποῖο ἔχει σημασία εἶναι ὅτι ὅλοι οἱ προαναφερθέντες ὁμιλητὲς τόνισαν τὴν ἐπικαιρότητα τοῦ ὑπὸ διαπραγμάτευση θέματος, τὸ ὁποῖο ἐξεταζόμενο, μὲ κριτήρια ἐπιστημονικά, θὰ συμβάλει εἰς τὴν ἀλληλοκατανόηση τοῦ σοβαροῦ προβλήματος τῆς «Θεᾶς τοῦ Θεοῦ» καὶ θὰ ἀποτελέσει ἓνα οὐσιαστικὸ ἄξονα διαλόγου, ἐφ' ὅσον ἓνα ἀπὸ

τὰ σοβαρότερα προβλήματα μετὰ τὰ ὅποια θὰ κληθεῖ κάποτε νὰ ἀσχοληθεῖ ὁ διμερῆς Θεολογικὸς Διάλογος τῶν Ἐκκλησιῶν θὰ εἶναι καὶ αὐτό, τὸ τῆς διακρίσεως Οὐσίας καὶ Ἐνεργειῶν εἰς τὸν Θεὸν καὶ τὸ συναφὲς θέμα τὸ τῆς Ἀποκάλυψεως καὶ Θεᾶς Αὐτοῦ. Συνεπῶς καὶ ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἄποψη τὸ παρὸν συμπόσιο ἔχει τὴν ἐπικαιριότητά του.

Εἰσηγήσεις

Τὴν πρώτη ἡμέρα – Τρίτη 8 Σεπτεμβρίου – μετὰ τὴν Θεία Λειτουργία εἰς τὴν Ἱερὰ Μονὴ Γωνιάς, τοὺς προαναφερθέντες χαιρετισμοὺς καὶ τὶς εἰσαγωγικὰς ὁμιλίαις, προεδρεύοντος τοῦ π. Ἰωάννη Σπιτέρη πραγματοποιηθήθηκαν οἱ ἐξῆς εἰσηγήσεις:

α) Τοῦ καθηγητῆ τῆς Ἁγίας Γραφῆς, εἰς τὸ Ateneo Antonianum π. Anselmo Dalbesio, μετὰ θέμα: «Ἡ θεολογία τῶν Πνευματικῶν αἰσθήσεων στὴν Α' Ἐπιστολὴ τοῦ Ἰωάννου καὶ ἡ ἀνάπτυξί της στὴν δυτικὴ παράδοση». Ὁ ὁμιλητὴς προσπάθησε νὰ παρουσιάσει τὸν ρόλο τῆς ἐμπειρίας, ὡς σωματικῆ ἐμπειρία ἀρχικά, καὶ ὡς «μεταμορφωμένη» πνευματικά, ἐπὶ τῆ βάσει τῆς Ἰωαννείου παράδοσης, ἐνῶ στὸ δεῦτερο μέρος ἀνέπτυξε τὸν τρόπο μετὰ τὸν ὁποῖο ἡ παρούσα βιβλικὴ παράδοση ἐρμηνεύεται ἀπὸ τοὺς πατέρες τῆς Δύσης.

β) Τοῦ καθηγητῆ τῆς Δογματικῆς τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης κ. Ν. Ματσοῦκα, ἡ ὁποία διαβάστηκε ἀπὸ τὸν καθηγητὴ κ. Βασ. Ψευτογκᾶ, λόγω τοῦ ἀπουσιάζοντος εἰσηγητοῦ, μετὰ θέμα: «Οἱ Θεοφάνειες στὴν Ἱστορία τοῦ Ἰσραὴλ καὶ τῆς Ἐκκλησίας ὡς Θεοπτία καὶ Θεογνωσία».

Ἡ πρωϊνὴ συνεδρία, ὡς καὶ οἱ λοιπές, ἔκλεισε μετὰ γόνιμο διάλογο, μετὰ τὸν ὁποῖον ἐπιτεύχθηκε ἀφ' ἐνὸς ἡ καλύτερη κατανόηση τῶν ὑπὸ διαπραγματέυση θεμάτων καὶ ἀφ' ἑτέρου ἡ οὐσιαστικότερη προσέγγιση αὐτῶν.

Στὴν ἀπογευματινὴ συνεδρία, προεδρεύοντος τοῦ Κοσμήτορα τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Θεσσαλονίκης καθηγητῆ κ. Ἀντωνίου Παπαδοπούλου, ὁμίλησαν:

γ) Ὁ καθηγητὴς π. Marc Sheridan, ἡγούμενος τῆς Μονῆς τοῦ Ἁγ. Ἀνσέλμου τῆς Ρώμης, μετὰ θέμα: «Προσευχὴ, Θεοπτία καὶ πνευματικὴ ἐξέλιξις στὸ ἔργο τοῦ Ἰωάννου Κασσιανοῦ», τονίσας, μετὰ τρόπο συστηματικὸ, τὴν σκέψιν τοῦ μαθητοῦ τοῦ Ἁγ. Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, γὰρ τὴν σχέση προσευχῆς καὶ θεοπτίας, ὡς δεῖγμα καὶ βασικὸ παράγοντα πνευματικῆς ἀνάπτυξης τοῦ ἀνθρώπου.

δ) Ὁ καθηγητὴς τῆς Καινῆς Διαθήκης, στὴ Θεολογικὴ Σχολὴ τῆς Θεσσαλονίκης κ. Πέτρος Βασιλειάδης, μετὰ θέμα: «Ὁρθόδοξη Πνευματολογία καὶ Θεοπτία». Ὁ ὁμιλητὴς, θέσας ὡς βασικὴ ἀρχὴ τὴν ἔλλειψη

μιᾶς ἀνεπτυγμένης πνευματολογίας στὴ δυτικὴ σκέψη, ἀνέπτυξε τὸ διάφορον τῆς προσέγγισης καὶ κατανόησης τόσο τοῦ προβλήματος τῆς Θεοπτίας ὅσον καὶ πολλῶν ἄλλων συναφῶν θεολογικῶν θεμάτων καὶ προβλημάτων.

Τὴν δευτέρα ἡμέρα, Τετάρτη 9 Σεπτεμβρίου, μετὰ τὴν τέλεση τῆς Λατινικῆς Θείας Λειτουργίας, προεδρεύοντος τοῦ καθηγητῆ τῆς Πατρολογίας καὶ Διευθυντοῦ τοῦ Ἰνστιτούτου Πνευματικότητας Ateneo Antonianum π. Luigi Padovese, πραγματοποιηθήκαν οἱ κάτωθι εἰσηγήσεις:

ε) Τοῦ καθηγητῆ τῆς Ἱστορίας Δογμάτων, Διορθοδόξων καὶ Διαχριστιανικῶν Σχέσεων τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τῆς Θεσσαλονίκης καὶ Κοσμητορα τῆς Σχολῆς κ. Ἀντωνίου Παπαδοπούλου, μὲ θέμα: «Ἡ ἡ κατὰ Θεὸν» σχολή, προϋπόθεση τῆς θεοπτίας». Ἡ προσπάθεια τοῦ εἰσηγητῆ ἐπικεντρώθηκε στὴν παρουσίαση τοῦ περιεχομένου τῆς χαρακτηριστιζομένης ὡς «κατὰ Θεὸν» σχολῆς, τόσο ὑπὸ τὸ φῶς τῆς Φιλοκαλικῆς παράδοσης, ὅσο καὶ ὑπὸ τῆς λοιπῆς πατερικῆς παράδοσης καὶ τὸ κυριότερο, ὑπὸ ποία ἔννοια αὐτὴ ἀποτελεῖ τὴν βασικὴ προϋπόθεση γιὰ τὴν ἐπίτευξη τῆς θεοπτίας.

στ) Τοῦ καθηγητῆ τῆς Πατρολογίας καὶ εἰδικοῦ μελετητῆ τῆς σκέψης τοῦ ἱεροῦ Αὐγουστίνου, στὸ Πανεπιστήμιο Augustinianum τῆς Ρώμης, π. Nello Cirigliani, μὲ θέμα: «Ἀπὸ τὴν σκέψη τοῦ Πλωτίνου εἰς τὴν χριστιανικὴ θεοπτία τῆς σκέψης τοῦ Ἁγίου Αὐγουστίνου», ὁ ὁποῖος τόνισε ὅτι ὁ Αὐγουστίνος ἦτο ἐκεῖνος ποὺ κατάφερε, γιὰ τὸ συγκεκριμένο θέμα τῆς θεοπτίας, νὰ ὑπερβεῖ τὴν σκέψιν τοῦ Πλωτίνου καὶ τῶν Νεοπλατωνικῶν καὶ νὰ δώσει μίαν ἰδιαίτερη προσέγγιση, αὐτὴ τὴν χριστιανικὴ.

ζ) Τοῦ καθηγητῆ Πατρολογίας στὴ Θεολογικὴ Σχολὴ Θεσσαλονίκης κ. Βασιλείου Ψευτογκᾶ, μὲ θέμα: «Θεοφάνεια καὶ Θεοπτία στὰ ἀρχαῖα καὶ νέα μαρτυρολογία». Ἐνα θέμα ἐπίκαιρο ἀλλὰ καὶ πρωτότυπο. Ὁ ὁμιλητὴς καθηγητὴς ἀνέλυσε στὸ πρῶτο μέρος τῆς εἰσήγησός του τὰ φιλολογικὰ καὶ ἄλλα προβλήματα, τὰ σχετιζόμενα μὲ τὰ μαρτυρολογία, ἐνῶ στὸ δεύτερο μέρος παρουσίασε τὸ θεολογικὸ ὑπόβαθρο τῆς θεοφανείας καὶ θεοπτίας εἰς τὴν μαρτυρολογικὴ γραμματεία.

Καὶ η) τοῦ καθηγητῆ τῆς Συστηματικῆς Πνευματικότητας καὶ Θεολογίας εἰς τὸ Ateneum Antonianum τῆς Ρώμης π. Alvaro Cacciotti, μὲ θέμα: «Βασικὰ στοιχεῖα στὴ μυστικιστικὴ τῶν Φραγκισκανῶν».

Τὸ ἀπόγευμα τῆς δευτέρας ἡμέρας ἦταν ἀφιερωμένο σὲ πολιτιστικὰς ἐκδηλώσεις, στὴν ἐπίσκεψη τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ τοῦ Ἀρχαγγέλου Μιχαὴλ - Ροτόντας, στὴν περιοχὴ τῆς Ἐπισκοπῆς, τοῦ 9ου αἰῶνα καὶ στὸ Εὐρωπαϊκὸ Κέντρο Νεότητας.

Τὴν ἐπομένη, Πέμπτη 10 Σεπτεμβρίου, πραγματοποιήθηκαν οἱ ὑπόλοιπες εἰσηγήσεις. Τὸ πρῶν, ὑπὸ τὴν προεδρία τοῦ καθηγητῆ τῆς Καινῆς Διαθήκης τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης κ. Πέτρου Βασιλειάδη παρουσιάσθηκαν οἱ ἑξῆς:

θ) Τοῦ καθηγητῆ Ἀνατολικῆς Πνευματικότητος στὸ Πανεπιστήμιο Gregorianum καὶ στὸ Παπικὸ Ἰνστιτοῦτο Ἀνατολικῶν Σπουδῶν τῆς Ρώμης π. Tomas Spidlik, μὲ θέμα: «Ἡ καρδιακὴ προσευχὴ στὴ δυτικὴ παράδοση». Ὁ ὁμιλητῆς μὲ τρόπο ἀπλὸ καὶ ἐπιστημονικὸ συγχρόνως, μᾶς ἔδωσε νὰ κατανοήσουμε, ὅτι αὐτὸ τὸ ὁποῖο στὴν ἀνατολὴ χαρακτηρίζουμε ὡς «καρδιακὴ προσευχὴ» ἢ «προσευχὴ τοῦ Ἰησοῦ» δὲν εἶναι κάτι ξένο γιὰ τὴ Δύση. Κέντρο καὶ αὐτῆς τῆς προσευχῆς εἶναι ἡ «Καρδιά» καὶ ὄχι ὁ νοῦς, ὁ ὁποῖος ἀπλᾶ ἀκολουθεῖ τὴν καρδιά στὴν προσευχὴ.

ι) Τοῦ ἀναπληρωτῆ καθηγητῆ τῆς Δογματικῆς στὴ Θεολογικὴ Σχολὴ τῆς Θεσσαλονίκης κ. Γεωργίου Μαρτζέλου, μὲ θέμα: «Ἡ Θεοπτία τοῦ Ἡσαίου κατὰ τὴν Ὁρθόδοξο Παράδοση». Μία εἰσήγηση, ἡ ὁποία πανθομολογουμένως ἐντυπωσίασε τὴν πλειονότητα τῶν παρόντων ἐπιστημόνων, γιὰ τὴν διερευνητικὴ προσέγγιση τοῦ θέματος καὶ γιὰ τὴν ἱστοριοδογματικὴ καὶ θεολογικὴ ἀξιοποίηση τῶν πηγῶν τῆς πατερικῆς καὶ λειτουργικῆς παράδοσης, σχετικὰ μὲ τὸ πρόβλημα τῆς Θεοπτίας τοῦ προφήτου Ἡσαίου. Ὁ ὁμιλητῆς, στὴν ἀρχὴ τῆς εἰσηγήσεώς του, ἔθεσε δύο βασικὰ ἐρωτήματα, τὰ ὁποῖα ἀπετέλεσαν καὶ τοὺς ἄξονες προσέγγισης τοῦ θέματος. Τὸ πρῶτο, τί «εἶδε» ὁ προφήτης Ἡσαίας καὶ δεῦτερον ποῖα ἢ ἐκ μέρους τῆς Ὁρθοδόξου διδασκαλίας, ἀντιμετώπιση τοῦ θέματος τῆς παρουσίας θεοπτίας σὲ σχέση μὲ τὸ ἀκατάληπτο καὶ ἄγνωστο τοῦ Θεοῦ.

ια) Τοῦ καθηγητῆ Giuseppe Toffanello, μὲ θέμα: «Ἡ θεοπτία καὶ προσευχὴ στὴ σύγχρονη κοινωνία καὶ τὰ θρησκευτικὰ - μυστικιστικὰ κινήματα τοῦ 20οῦ αἰῶνα καὶ ιβ) τοῦ καθηγητῆ Πνευματικότητος στὸ Teresianum τῆς Ρώμης π. Jesus Castellano, μὲ θέμα: «Ὁ Ἰωάννης τοῦ Σταυροῦ. Σύμβολα καὶ Διδασκαλία γύρω ἀπὸ τὴν θεοπτία». Ὁ πρῶτος ἐκ τῶν ὁμιλητῶν προσπάθησε νὰ παρουσιάσει τὸ παράλληλο τῆς κοινῆς φαινομενολογίας, μεταξὺ τοῦ χριστιανισμοῦ καὶ τῶν λοιπῶν μυστικιστικῶν κινήματων, ὡς ἐπίσης καὶ τὸ πρόβλημα τῆς θείας ἐμπειρίας στὴν σύγχρονη κοινωνιολογικὴ πραγματικότητα. Ὁ δεῦτερος εἰσηγητῆς μᾶς παρουσίασε τὴν ἐκ μέρους τοῦ Ἰωάννου τοῦ Σταυροῦ (16ος αἰῶνας) χρῆση διαφόρων συμβόλων καὶ παραστάσεων καί, μέσω αὐτῶν, τὴν διδασκαλία τοῦ συγγραφέα περὶ τῆς θεοπτίας. Τὸ σπουδαῖο εἶναι ὅτι στὸ πρῶτο μέρος τῆς εἰσηγήσεώς του διερεύνησε τὴν ἐπίδραση τῶν Ἀρεοπαγιτικῶν Συγγραφῶν καὶ τοῦ ἁγ. Γρηγορίου Νύσσης, στὴ σκέψη τοῦ Ἰωάννου τοῦ Σταυροῦ.

Τὸ ἀπόγευμα τῆς ἴδιας ἡμέρας πραγματοποιήθηκαν οἱ δύο τελευταῖες εἰσηγήσεις καὶ κατόπιν ἀκολούθησε συζήτηση καὶ ἀξιολόγηση τῶν ἀποτελεσμάτων τοῦ Συμποσίου.

Πρώτη ἀπογευματινὴ εἰσήγηση ἦταν ιγ) τοῦ γράφοντος, ὁ ὁποῖος προσκεκλημένος τοῦ Ateneum Antonianum, ἀνέπτυξε τὸ θέμα: «Ἡ ἔννοια καὶ τὸ περιεχόμενο τῆς Θεοπτίας εἰς τὸν Βαβλαᾶμ τὸν Καλαβρό». Ὁ ὁμιλητὴς ἀνάφερε, ὅτι τὸ περιεχόμενο τῆς ἔννοιας «θεοπτία» στὴ σκέψη τοῦ Καλαβροῦ μοναχοῦ Βαβλαᾶμ (14ος αἰώνας), ἀποτελεῖ τὸ «κλειδί» γιὰ τὴν προσέγγιση τῶν γεγονότων τῆς πρώτης περιόδου τῶν ἡσυχαστικῶν ἐριδίων καὶ τὴν ἐρμηνεία τοῦ «φαινομένου» τῆς μεταστροφῆς τοῦ Καλαβροῦ Μοναχοῦ, ὅπως αὐτὴ παρουσιάζεται στὰ ἐκδοθέντα καὶ ἀνέκδοτα ἔργα του. ιδ) Δεύτερη εἰσήγηση ἦταν ἡ παρουσίαση ἐκ μέρους τοῦ καθηγητῆ τῆς Βυζαντινῆς Ἀρχαιολογίας στὴ Θεολογικὴ Σχολὴ Θεσσαλονίκης κ. Κ. Χαραλαμπίδη τοῦ θέματος: «Προσευχόμενοι στὴ Βυζαντινὴ Εἰκονογραφία» (μὲ φωτεινὲς διαφάνειες). Παρουσιάζων τὴν ἐξελικτικὴ μορφή τῆς στάσης τῶν χειρῶν τῶν προσευχομένων ἀγίων στὴν εἰκονογραφικὴ τέχνη, ἐρμήνευσε θεολογικὰ τὸ φαινόμενο, ὡς καὶ τὸ μυσταγωγικὸ καὶ πνευματικὸ περιεχόμενον αὐτῶν.

Ἐπὶ τὶς εἰσηγήσεις ποὺ εἶχαν προγραμματισθεῖ δὲν πραγματοποιήθηκαν οἱ ἀκόλουθες: Τοῦ καθηγητῆ τῆς Βιβλικῆς Θεολογίας τοῦ Πανεπιστημίου Urbanianum τῆς Ρώμης, Tommaso Federici, μὲ θέμα: «Ὁ Κύριος Ἰησοῦς: Θεοπτία καὶ Προσευχὴ στὸν Πατέρα» καὶ τοῦ καθηγητῆ τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος στὴ Θεολογικὴ Σχολὴ τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Θεσσαλονίκης Νικολάου Ζαχαροπούλου, μὲ θέμα «Δεῖγμα ἀντιμετώπισης τῆς Θεοπτίας στοὺς κάτω χρόνους τῆς Τουρκοκρατίας».

Ὅπως ἀναφέρθηκε ἀπὸ πολλοὺς ἐκ τῶν συμμετασχόντων ἐπιστημόνων, αὐτὸ τὸ ὁποῖο χαρακτήρισε τὸ Α' Διαχριστιανικὸ Συμπόσιο, ἦταν τὸ ὑψηλὸ ἐπιστημονικὸ ἐπίπεδο, ὁ σεβασμὸς καὶ ἡ ἀλληλοεκτίμηση, ἡ δημιουργία ἐπιστημονικῶν γεφυρῶν καὶ ἡ θεολογικὴ προσέγγιση τῆς ὁρολογίας μὲ βάση τὴν μοναστηριακὴ ἐμπειρία καὶ τὴν κοινὴ θεολογικὴ ἐνόραση. Οἱ ὑπάρχουσες τέλος διαφορὲς ἐκφράσεων καὶ παραδόσεων, ἀπετέλεσαν τὴν βάση γιὰ τὴν ἀνάπτυξη μιᾶς ἄλλης μορφῆς Διαλόγου, πέραν τοῦ Ἐπισήμου Θεολογικοῦ μεταξὺ τῶν δύο Ἐκκλησιῶν, ὁ ὁποῖος ὁδήγησε στὴν ποικιλία καὶ τὸν ἐμπλουτισμὸ.

Ἐχοντας ὑπ' ὄψη ὅλα τὰ προηγούμενα ἄς εὐχηθοῦμε γιὰ μία ἐπιτυχή συνέχιση αὐτοῦ τοῦ ἐπιστημονικοῦ καὶ πνευματικοῦ Συμποσίου,

σήμερα μάλιστα πού οί ἀνθρωπιστικές σπουδές περνοῦν κρίση ταυτότητας καί προσανατολισμοῦ. Ἡ ἔκδοση τέλος τῶν πρακτικῶν τοῦ Συμποσίου καί τήν εἰσηγήσεων θά ἀποτελέσουν μία οὐσιαστική συμβολή στή βιβλιογραφία καί τήν σχετική ἔρευνα γιά τὸ συγκεκριμένο θέμα καί προβληματισμὸ τοῦ αὐτοῦ.